

tive and creative activity, establishing business cooperation with companies from countries with more developed market economy. The article suggests a consistent and concurred system and methods of the IP management. For this purpose the author offers various legal instruments, administrative functions and standards, as well as a new IP strategy in Europe and in the world.

Key words: Innovative creative activity, intellectual property usage strategy, intellectual property, intellectual property strategy, structured methodology, intellectual property projects management methods.

УДК 347.77

У. Б. АНДРУСІВ

Уляна Богданівна Андрусів, кандидат юридичних наук, доцент Львівського державного університету внутрішніх справ

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ПРОГРАМИ (ПЕРЕДАЧІ) ОРГАНІЗАЦІЙ МОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

За роки незалежності в Україні фактично сформувався національний інформаційний простір, збільшився сегмент провайдерів та операторів телекомунікацій, реальністю стала цифрова форма передачі телевізійних сигналів, стрімко розвиваються супутникове та кабельне телебачення. Відбувається злиття засобів мовлення, телекомунікацій і комп'ютерних технологій у єдиний сегмент.

Не викликає сумнівів, що ефективне використання окреслених досягнень можливе лише за наявності грамотної та детальної законодавчої регламентації. У зв'язку з цим питання правової охорони прав на результати діяльності організацій мовлення набувають особливої значущості.

Варто зазначити, що за своїм правовим змістом законодавство у досліджуваній сфері являє собою сукупність нормативно-правових актів, які забезпечують регулювання відносин, що виникають з приводу створення, використання й захисту прав організацій мовлення на свої програми (передачі).

Як відомо, найважливішою ознакою якості будь-якого нормативного акта є повнота правового регулювання. Правове регулювання – це засіб державного впливу на суспільні відносини в конкретній сфері з метою їх упорядкування. Воно забезпечується за допомогою спеціальних правових засобів: норм права, юридичних фактів, власне правовідносин, актів реалізації прав та обов'язків суб'єктів, правозастосовних актів. Повнота правового регулювання є гарантом ефективності нормативно-правових актів, моделі тих правовідносин, які потребують правового регулювання за допомогою регулятивних норм.

Зауважимо, що у літературі поряд з категорією «правове регулювання» вживається термін «правова охорона». При зіставленні цих понять погляди дослідників розділились на три групи. Перші вважають «охорону» ширшим поняттям щодо «регулювання»; друга група включає «охорону» в «регулювання». Треті віднайшли компромісне вирішення проблеми співвідношення регулювання та охорони: ці категорії перебувають у діалектичній єдності¹. Не вдаючись до детального аналізу, вважатимемо найбільш прийнятною та обґрунтованою останню концепцію, тобто, у подальшому виходитимемо з того, що ці поняття є синонімічними.

Окрім цього, у цивілістичній доктрині диференціюються такі категорії, як захист прав та їх охорона. Питання щодо сутності зазначеного категоріального апарату має дискусійний характер.

Детальне визначення «охорони прав інтелектуальної власності» дав у своєму дослідженні Р. Б. Шишка, визначивши її як широкий комплекс засобів правового, організаційного та іншого характеру, що встановлюють правовий режим об'єктів права інтелектуальної власності, визначають правове становище суб'єктів, порядок набуття, реалізації й припинення суб'єктивних прав та юридичних обов'язків, способи і порядок захисту прав суб'єктів у разі їх порушення, перешкоджають технічними (програмними) засобами порушенню цих прав².

Ми поділяємо цю позицію і виходитимемо з того, що охорона – це сукупність заходів, які спрямовані на забезпечення нормальної реалізації прав суб'єктів права інтелектуальної власності, а також на їх захист у випадку порушення.

Натомість, під терміном «захист прав інтелектуальної власності» слід розуміти передбачені законодавством заходи, спрямовані на визнання та поновлення прав інтелектуальної власності у випадку їх порушення або оспорювання, застосування до порушників міри відповідальності, що реалізується через відповідні державні механізми.

Отже, категорії «охорона» і «захист» співвідносяться як загальне й частина, тобто «захист» є складовою частиною «охорони», яка виявляється в екстраординарних умовах – під час неправомірного посягання на об'єкт права інтелектуальної власності.

Варто звернути увагу на те, що у сфері охорони прав організацій мовлення існує два рівні правового регулювання відносин: міжнародний та національний. З огляду на це, у самому загальному вигляді систему

джерел законодавства України, в яких «живе» суміжне право організацій мовлення, утворюють міжнародно-правові акти (акти, прийняті в рамках Всесвітньої організації інтелектуальної власності (далі – ВОІВ) та її спеціалізованих установ, регіональні угоди, які ратифіковані Верховною Радою України (далі – ВР України), Конституція України, кодекси, закони, що регулюють спеціальні питання у цій сфері та які безпосередньо не пов'язані з її регулюванням. Крім законів, ця система звісно включає і низку підзаконних актів.

З'ясувавши концептуальні теоретичні засади, розглянемо правове регулювання відносин у досліджуваній сфері.

Слід зазначити, що становлення та розвиток законодавства України у сфері охорони суміжних прав організацій мовлення на території країни головним чином обумовлені її політичним та соціально-економічним становищем. До моменту здобуття Україною незалежності правове регулювання відносин у сфері охорони суміжних прав взагалі залишилося поза увагою законодавців. За Радянського Союзу передачі організацій ефірного мовлення визнавалися об'єктами авторського права.

В українському законодавстві суміжні права одержали визнання 1993 р. у зв'язку із прийняттям 23 грудня 1993 р. Закону України «Про авторське право і суміжні права» (далі – Закон про авторське право). Як слушно зазначається у літературі, їх закріплення стало втіленням загальноєвропейських тенденцій захисту інтересів створювачів різноманітної продукції на ринку шоу-бізнесу³.

Сам факт прийняття Закону про авторське право, безумовно, є видатним явищем у суспільному житті України, адже цим, як підкреслюють науковці, «Україна продемонструвала бажання і готовність інтегруватися до міжнародних структур з питань авторського права і суміжних прав»⁴. Саме у зв'язку з прийняттям зазначеного нормативного акта, Законом України «Про внесення змін до Цивільного кодексу Української РСР» від 4 лютого 1994 р. ст. 472 ЦК УРСР було викладено у новій редакції. Уперше у кодифікованому законодавчому акті закріплено охорону суміжних прав.

Оцінюючи Закон про авторське право, можна без перебільшень стверджувати, що він посідає центральне місце серед нормативних актів, присвячених регулюванню відносин у сфері охорони немайнових та майнових прав організацій мовлення. З його прийняттям охорона прав цієї категорії правоволодільців уперше наблизилась до рівня охорони, яка надається у більшості розвинутих країн світу.

Загальна позитивна оцінка Закону, про який йдеться, зовсім не виключала його недосконалості. Зокрема, він не містив норму, яка б регламентувала дію міжнародних договорів у цій сфері; права організацій мовлення було викладено занадто стисло. Безумовно, таке тлумачення зазначених прав певною мірою обмежувало їх.

Зважаючи на це та враховуючи політичні й економічні зміни, які відбулись у суспільному житті нашої держави з моменту прийняття Закону, 11 липня 2001 р. ВР України було прийнято Закон «Про внесення змін до Закону України «Про авторське право і суміжні права», яким вказаний нормативний акт викладено у новій редакції. Нова редакція пройшла ретельне опрацювання і експертизу зарубіжних фахівців, де отримала досить високу позитивну оцінку, її було розроблено з урахуванням багаторічного досвіду правового регулювання авторських і суміжних прав, чинних міжнародних конвенцій, що стало запорукою високого правового рівня нормативного акта.

У Законі деталізовано й уніфіковано понятійно-категоріальний апарат, виключні права організацій мовлення на використання програм і передач. Основним надбанням цього Закону є те, що він значно розширює можливості організацій мовлення вільно розпоряджатися наданими їм правами.

Багато було труднощів, змін, навіть була нова редакція, проте, незважаючи на це, Закон не позбавлений деяких недоліків. До них можна віднести неврегульованість багатьох питань здійснення суміжних прав, зокрема не визначено договірні засади передачі суміжних прав. Не відображені у Законі й права організацій мовлення, які викликані реаліями сьогодення, а саме: у зв'язку із появою нових цифрових технологій, розширенням платформ дистрибуції інформаційного контенту, зокрема у мережі Інтернет, наданням різноманітних послуг платного телебачення. Дефініція терміна «організація мовлення» не охоплює супутникових мовників, Інтернет-мовників та інших суб'єктів інформаційної діяльності, які, окрім організації ефірного та кабельного мовлення, також створюють і розповсюджують власні програми (передачі). З огляду на це, положення Закону щодо охорони суміжних прав організацій мовлення, безсумнівно, потребують удосконалення.

Деякі норми, що регулюють відносини, які виникають у сфері телевізійного та радіомовлення, правові, економічні, організаційні умови їх функціонування, відобразились у Законі України «Про телебачення і радіомовлення», який прийнято 21 грудня 1993 року. На той час відносини, на регулювання яких він був спрямований, існували на початковому етапі свого становлення, а відтак, об'єктивно закон не міг врегулювати основні напрями розвитку телерадіоінформаційної галузі. Розглядуваний акт містив норми, що встановлювали авторське право телерадіоорганізацій на створені ними передачі та вступали тим самим у колізію із Законом про авторське право.

Модернізація правового поля діяльності теле- і радіокомпаній, наближення його до європейських норм зумовили викладення Закону України «Про телебачення і радіомовлення» у новій редакції (12 січня 2006 р.), яка передбачає системний розвиток законодавчих засад діяльності у галузі телебачення і радіомовлення. Дефініції основних термінів – мовлення, телерадіоорганізація, ретрансляція – приведено у відповідність до європейської практики та міжнародних нормативних приписів. Структуровані й логічно викладені основоположні засади діяльності та розвитку галузі. Докладно регламентовані засади, механізми, процедури ліцензування діяльності багатоканальних мереж та організацій кабельного телебачення.

У первинній редакції правовому регулюванню підлягало використання каналу мовлення як сукупності технічних засобів і радіочастотних присвоєнь. У новій редакції предметом ліцензування стає уже саме мовлення, тобто діяльність, яка полягає у створенні й розповсюдженні передач будь-якими каналами зв'язку, тобто в одному нормативному акті поєднуються творча та технічна діяльність.

Стосовно недоліків, зауважимо, що Закон обмежується традиційними формами електронних засобів комунікації та не відображає зміни у цьому полі, які привнесені новітніми технологіями, і, відповідно, не враховує появу нелінійних аудіовізуальних послуг та зростаючу конвергенцію розповсюдження інформаційного продукту. Окрім того, його дія поширюється на аналогове мовлення лише з деякими елементами цифрового мовлення, які не створюють належної бази для переходу на цифрове мовлення.

Важливим моментом прийняття Закону України «Про телебачення і радіомовлення» є те, що у ньому вперше задекларовано створення в Україні державного регуляторного органу у системі електронних засобів масової інформації – Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення (далі – Нацради).

Правові засади формування та діяльності, статус, компетенція, повноваження, функції Нацради детально окреслені у Законі України «Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення». Згідно зі ст. 1 Закону Нацрада є конституційним, постійно діючим колегіальним органом, метою діяльності якого є нагляд за дотриманням законодавства України у сфері телерадіомовлення, а також здійснення регуляторних повноважень.

До основних інструментів Нацради у виконанні її повноважень віднесено нагляд за дотриманням: телерадіоорганізаціями та провайдерами програмної послуги вимог законодавства у галузі телерадіомовлення; ліцензіатами ліцензійних умов та умов ліцензій; телерадіоорганізаціями вимог законодавства України щодо частки вітчизняного продукту у їх програмах (передачах) при здійсненні телерадіомовлення. Окрім того, Нацрада здійснює ряд регуляторних функцій, окреслених ст. 14 спеціального Закону.

Зауважимо, що на виконання покладених на неї функцій, Нацрада розробила низку нормативних та регуляторних документів, які регламентують безпосередню організацію її діяльності.

Важливим кроком у розбудові законодавства у сфері охорони права інтелектуальної власності стало прийняття Конституції України, яка, за словами фахівців, є «основою правової системи нашої держави»⁵.

У ній закладено загальні засади охорони і гарантії захисту інтелектуальної власності, зокрема й у сфері суміжних прав організацій мовлення. Так, ст. 54 гарантує громадянам свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Окремої уваги також заслуговують положення, які закріплені у диспозиції ст. 41 Конституції України, яка проголошує право кожного володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної творчої діяльності. Вказані принципи деталізовані нормами законодавства у сфері охорони суміжних прав організацій мовлення.

Значним досягненням сучасного правового регулювання відносин у сфері охорони прав організацій мовлення стало прийняття 16 січня 2003 р. Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ). Юристи назвали його малою конституцією нашої держави⁶.

Цей законодавчий акт, у якому «червоною ниткою» проходить захист приватноправового інтересу, заклав принципово нові засади цивільно-правової охорони інтелектуальної власності, які максимально наближені до світових стандартів. Зокрема, у Книзі IV вперше у національному законодавстві сформульовано визначення терміна «інтелектуальна власність», відображається її співвідношення з правом власності, містяться загальні та спеціальні норми права інтелектуальної власності, послідовно розглянуті права на окремі об'єкти права інтелектуальної власності. Окрім того, у ньому закладено деякі принципово нові засади цивільно-правового захисту інтелектуальної власності.

Позитивним явищем є розміщення у цій книзі спеціальної Глави 37, яка, з-поміж іншого, визнає право інтелектуальної власності на програму (передачу) організації мовлення. Зауважимо, що досліджувані правовідносини розглядаються правовою доктриною як «частина цивільного права»⁷. Із цього теоретичного положення випливає важливий практичний висновок, суть якого зводиться до того, що у ЦК, як в акті базисного характеру, регламентовано значення і місце прав організацій мовлення у системі інших цивільних прав, а також відображено принципові положення, що стосуються їх правової охорони.

Глава 37 ЦК не містить детальної правової охорони правовідносин у сфері охорони прав організацій мовлення. Очевидно, законодавець не мав на меті підміну спеціального законодавства, оскільки закріплення у ньому спеціальних правил, які присвячені регулюванню окремих аспектів тих чи інших відносин у всій їх багатоманітності, навряд чи є можливим і доцільним. Окрім того, ідея повної кодифікації норм про інтелектуальну власність шляхом внесення їх до ЦКУ, як слушно зауважує М. Ю. Потоцький, «загрозувала послабленням позицій ЦКУ як основного акта цивільно-правового характеру»⁸.

Зазначимо, що на сьогодні має місце неузгодженість положень ЦКУ та спеціального законодавства з приводу об'єкта інтелектуальної власності – програми (передачі) організації мовлення. До прикладу, на відміну від Закону про авторське право, ЦКУ поділяє майнові права організацій мовлення на виключні й невиключні, невідповідність також вбачається у найменуванні об'єкта, комплексу прав розглядуваних суб'єктів. Ці та інші колізії безперечно призводять до виникнення проблем правового регулювання досліджуваних правовідносин та потребують вирішення на концептуальному рівні.

Окрему увагу слід приділити Закону України «Про телекомунікації», який встановлює правову основу діяльності у сфері телекомунікацій. Зазначимо, що теле- та радіомовлення пов'язані зі сферою телекомуні-

кацій, оскільки з використанням останніх здійснюється мовлення. Отже, правове регулювання телекомунікацій входить у сферу регулювання телевізійного та радіомовлення.

Поряд із Конституцією України, міжнародними документами та нормативно-правовими актами, які за юридичною силою посідають верхні сходинки, в Україні розгалуженою є система так званих забезпечувальних підзаконних нормативно-правових актів, що ґрунтуються на законі і покликані деталізувати та забезпечувати виконання положень законодавства у розглядуваній сфері відносин.

В Україні створено низку центральних органів державної виконавчої влади, які покликані здійснювати державну регуляторну політику у сфері охорони суміжних прав організацій мовлення. Передусім це: Державна служба інтелектуальної власності України, Державний комітет телебачення і радіомовлення України, Нацрада.

Основну відповідальність за формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні покладено на Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Виконання конкретних функцій у цій сфері доручено Державній службі інтелектуальної власності України, яка проводить єдину державну політику у сфері інтелектуальної власності.

Державна служба є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів (далі – КМ) України через Міністра економічного розвитку і торгівлі України. Вона забезпечує реалізацію державної політики у сфері інтелектуальної власності відповідно до покладених на неї завдань: розробляє пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правової бази у сфері правової охорони інтелектуальної власності, контролює дотримання чинного законодавства, налагоджує міжнародне співробітництво тощо. У межах своїх повноважень видає накази організаційно-розпорядчого характеру.

Центральним органом виконавчої влади, який безпосередньо опікується інформаційною сферою країни, є Державний комітет телебачення і радіомовлення України (далі – Держкомтелерадіо), діяльність якого спрямовується і координується КМ України. Найбільш повно основні завдання Держкомтелерадіо визначені у Положенні про Державний комітет телебачення і радіомовлення України, затвердженому постановою КМ України від 13 серпня 2014 року. Як вбачається з окресленого нормативного документа, основними завданнями Держкомтелерадіо є забезпечення формування та реалізація державної політики у сфері телебачення і радіомовлення.

Відповідно до покладених на нього завдань Держкомтелерадіо України: бере участь у формуванні єдиного інформаційного простору; сприяє створенню та діяльності Суспільного телебачення і радіомовлення, впровадженню ефірного наземного цифрового телерадіомовлення; бере участь у розробленні державних стандартів для потреб цифрового телерадіомовлення; готує пропозиції та рекомендації щодо захисту, ефективного використання і розподілу національного радіочастотного ресурсу, призначеного для потреб телерадіомовлення та ін. Цей орган у межах своїх повноважень видає накази, які є регуляторними нормативно-правовими актами і підлягають державній реєстрації у встановленому законодавством порядку.

Використовуючи методи аналізу та синтезу, видається можливим класифікувати розглянуті вище нормативно-правові акти за рівнем їх правового значення для сфери охорони суміжних прав організацій мовлення таким чином:

– *основний рівень* – нормативно-правові акти, що визначають правову основу регламентації у сфері суміжних прав організацій мовлення. Законодавчим актом цього рівня є Закон про авторське право, у якому безпосередньо регламентовані положення про охорону майнових та немайнових прав організацій мовлення, та які превалюють над іншими нормативно-правовими актами у цій сфері;

– *допоміжний рівень* – нормативно-правові акти, сфера дії яких частково торкається питань, пов'язаних з діяльністю організацій мовлення. Їх варто розглядати як допоміжний механізм правового забезпечення діяльності в цій галузі. Законодавчими актами цього рівня є такі Закони України: ЦК, «Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення», «Про телебачення і радіомовлення», «Про телекомунікації» та ін. Окрім того, розглядувана сфера правового регулювання на цьому рівні також представлена низкою підзаконних нормативно-правових актів, які мають відповідати згаданим законам.

Важливою умовою ефективності й дієвості законодавства у досліджуваній сфері є врахування міжнародного досвіду, впровадження механізму міжнародного співробітництва з іншими державами, оскільки, на наше глибоке переконання, лише за умови участі держави у міжнародній системі охорони створюються найкращі умови для забезпечення охорони прав організацій мовлення як на національному рівні, так і за кордоном.

Україна, прагнучи наблизити своє національне законодавство до світових стандартів, приєдналась до низки міжнародних документів у розглядуваній сфері.

Важливим при цьому є момент, коли відбувається надання міжнародній нормі внутрішньодержавної юридичної сили. Так, згідно із ч. 1 ст. 9 Конституції України чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана ВР України, є частиною національного законодавства нашої країни. Судячи зі змісту цієї статті, в Україні діє принцип автоматичної інкорпорації міжнародних договорів.

Співвідношення Конституції України і міжнародних нормативних документів вирішується відповідно до ч. 2 зазначеної норми, у якій задекларовано, що укладення міжнародних договорів, які суперечать Основному Закону, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України. Положення про дію міжнародних договорів також відображено у Законі України «Про міжнародні договори», у ч. 2 ст. 19 якого регламентовано: якщо міжнародним договором, що набрав чинності у встановленому порядку, встановлено інші правила, ніж передбачені у відповідному акті законодавства України, застосовуються правила міжна-

родного договору. На аналогічних засадах регулюється коментована ситуація ЦКУ та Законом про авторське право.

З наведеного випливає, що Україна дотримується моністичної концепції співвідношення національного і міжнародного права, згідно з якою міжнародні договори можуть мати пріоритет лише щодо законів і не можуть мати прерогатив над конституційними нормами.

Враховуючи зазначене, наступним національним джерелом права можна вважати міжнародні договори і конвенції, до яких приєдналась наша держава.

Передусім підкреслимо, що 20 вересня 2001 р. Україна ратифікувала основну міжнародну угоду, яка діє у сфері охорони прав організацій мовлення, – Міжнародну конвенцію про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення.

Головною подією 2008 р. стало підписання Меморандуму щодо вступу України до ГАТТ/СОТ, ратифікація у квітні відповідного пакета документів і, як наслідок, 16 травня Україна стала повноправним членом СОТ. Приєднання до СОТ для нашої країни має стратегічне значення, оскільки є передумовою її подальшої інтеграції у європейські та світові процеси й структури. Однією з найважливіших угод СОТ є Угода ТРІПС, що стосується питань, присвячених охороні прав практично на всі об'єкти інтелектуальної власності.

У січні 2009 р. Україна стала повноправною учасницею Європейської конвенції про транскордонне телебачення. Прийняття конвенції – визначна подія, яка ознаменувала новий етап на довгому і клопіткому шляху інтеграції українського телебачення у європейський телепростір. Приєднання до конвенції створює додаткові можливості для активізації діяльності вітчизняних телевізійних організацій та сприяє поширенню українських програм на території країн, що приєдналися до Конвенції.

Водночас «європеїзація» блакитних екранів може принести не тільки користь, а й спричинити проблеми. Виходячи з духу Конвенції, транскордонне телебачення насамперед спрямоване на використання передових цифрових технологій, а Україна в цьому пасе задніх. Зараз ми відкриваємо кордони навістіж, і ті, хто будуть спритнішими за нас, вестимуть цифрове телебачення першими. Після цього наша країна вже не зможе претендувати на зайняті частоти. Незважаючи на це, ратифікація Конвенції відповідає інтересам України.

Пріоритетною складовою міжнародного співробітництва України у сфері інтелектуальної власності є співпраця з ВОІВ. Слід наголосити, що Україна є учасницею цієї організації, оскільки взяла на себе окремі зобов'язання колишнього Радянського Союзу. Представники Держслужби представляють Україну на засіданнях асамблей держав-учасниць, у сесіях Постійних комітетів ВОІВ та окремих робочих груп, спільно з колегами з інших країн працюють над розробкою нових міжнародних договорів та угод у сфері інтелектуальної власності. Варто зазначити, що в рамках Постійного Комітету з авторського права та суміжних прав ВОІВ розроблено проект Договору про охорону прав організацій мовлення, який покликаний створити міжнародну систему охорони прав організацій мовлення.

Зауважимо, що розпад СРСР створив нові проблеми, одна з яких полягала в необхідності забезпечення визнання та правової охорони суміжних прав у відносинах між новоутвореними незалежними державами. Так, 24 вересня 1993 р. між членами СНД була підписана багатостороння Угода про співробітництво у сфері авторських і суміжних прав. Окрім того, Міжпарламентською Асамблеєю держав-учасниць СНД було прийнято низку модельних законів у сфері охорони суміжних прав організацій мовлення.

Значення міжнародних договорів для організацій мовлення України полягає в тому, що згідно з ними набуваються та охороняються їхні права в інших державах-членах цих договорів. Крім того, відповідно до них формувалось і продовжує формуватись право інтелектуальної власності організацій мовлення нашої держави. Цілком зрозуміло, що внутрішньодержавні нормативно-правові акти повинні бути гармонізовані з нормами, принципами і правилами, які визнані світовим співтовариством.

Одним із важливих векторів законотворчої роботи є приведення чинного законодавства України про суміжні права організацій мовлення у відповідність до права Європейського Союзу. Актуальність вирішення цієї проблеми є очевидною, адже це допоможе визначити конкретні заходи, які сприятимуть вступу України в ЄС. Проголошений нашою країною курс на інтеграцію до ЄС є одним із пріоритетних напрямів зовнішньої політики України і фактором сприяння економічного розвитку та інтелектуального прогресу.

Спрямування державної політики на приєднання до ЄС обумовлює необхідність адаптації української системи законодавства до європейських стандартів. Слід зазначити, що як у законодавстві, так і в теоретичних роботах для позначення цього процесу використовують різні терміни: «уніфікація», «адаптація», «гармонізація», «апроксимація», «імплементация». Найчастіше такі поняття вживають як синоніми, однак деякі автори у своїх працях намагаються їх диференціювати⁹. Безперечно, незважаючи на те, що ці терміни є суттю одного процесу, варто зауважити, що кожен з них має свою специфіку з урахуванням етимологічного значення та практичного застосування. Національне законодавство переважно оперує терміном «адаптація». Відповідно до Концепції адаптації законодавства України до законодавства ЄС адаптація законодавства України до законодавства ЄС полягає у зближенні та поступовому приведенні законодавства України у відповідність із законодавством ЄС.

Характеризуючи процес адаптації законодавства країн-членів ЄС у сфері авторського права та суміжних прав, слід звернути увагу на наступне.

Початком адаптаційного процесу можна вважати укладення Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС та їх державами-членами, яка була підписана 14 червня 1994 року. Згідно зі ст. 51 Угоди важливою умовою для зміцнення економічних зв'язків між Україною та Співтовариством є зближення існую-

чого й майбутнього законодавства України із законодавством Співтовариства. Угодою визначено галузі законодавства, у яких має існувати приблизна адекватність законів, зокрема – у сфері інтелектуальної власності.

На виконання положень Угоди було розроблено низку концептуальних та програмних документів. Зокрема, 18 березня 2004 р. ВР України було прийнято Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства ЄС», відповідно до якого правова охорона інтелектуальної власності в нашій країні належить до пріоритетних сфер, які підлягають першочерговій адаптації до вимог законодавства ЄС. Україна у зазначеній сфері також керується постановою Кабінету Міністрів України «Про Концепцію адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу», Указом Президента «Про затвердження Програми інтеграції України до ЄС». До правової бази адаптації законодавства України у сфері авторського права та суміжних прав слід віднести Програму інтеграції України до ЄС у галузі авторського права і суміжних прав.

Слід наголосити, що процес адаптації повинен охоплювати всю розгалужену систему національних нормативно-правових актів і не оминати сферу їх застосування. При цьому доречно пригадати позицію С. В. Плавича, який вважає, що «сьогодення вимагає синхронізації законодавчих реформ – приймаючи нове законодавство, необхідно переглядати його суть»¹⁰. Тобто, необхідно не просто абстрактно копіювати заповзичені правові конструкції, важливо в процесі приведення законодавства до права ЄС враховувати особливості української правової системи. На превеликий жаль, інструментарію приведення законодавства України у відповідність до положень європейського права не існує.

Першим кроком на шляху гармонізації національного законодавства є врахування положень базових директив з питань інтелектуальної власності. В Україні активно вдосконалюється нормативно-правова база у зазначеній сфері з урахуванням стандартів, які встановлені директивами ЄС. Однак, як вбачається з дослідження, проведеного Ю. М. Капіцюю¹¹, на відповідність норм законодавства України та ЄС, положенням законодавства України у сфері мовлення, публічного сповіщення, кабельної ретрансляції присвоєно кількісне значення – 80. Це означає, що окремі положення законодавства України у цій сфері ще мають бути приведені у відповідність до законодавства ЄС.

На наше глибоке переконання, належне здійснення процесу адаптації законодавства України у сфері охорони суміжних прав організацій мовлення до норм права ЄС сприятиме досягненню стратегічних цілей зовнішньої політики держави – набуття Україною членства в ЄС.

На основі проведеного аналізу можна дійти висновку, що чинне законодавство у сфері охорони прав організацій мовлення загалом віддзеркалює ті перетворення, що відбуваються у світовій спільноті.

Водночас доводиться констатувати, що законодавець не завжди і не скрізь встигає за стрімким розвитком технологічного прогресу. Як наслідок, існуючий механізм правового регулювання досліджуваного суб'єкта є недосконалим, а правозастосовна практика продовжує виявляти низку суперечностей та упущень. З огляду на це, забезпечення в Україні сприятливих умов для створення, використання й захисту прав на результати діяльності організацій мовлення зумовлює необхідність подальшого удосконалення правового поля.

Процес удосконалення законодавства – закономірність розвитку цивілізованої держави, адже він, як наголошують фахівці, «сприяє науково-технічному прогресу та духовному розвитку суспільства»¹². Цей процес повинен підпорядкуватись ідеї інтеграції України у європейський інформаційний простір.

Чинне законодавство обмежується традиційними платформами дистрибуції контенту та не враховує появу й розвиток новітніх технологій, які останнім часом активно використовують організації мовлення для здійснення своєї діяльності. Судячи з практики діяльності цих суб'єктів, вони зіштовхнулися не тільки з непристосованістю законодавчих положень до нових реалій, а й з відсутністю у них чітких формулювань, дефініцій, які застосовуються при використанні охоронюваних об'єктів у цифрових та інформаційно-телекомунікаційних мережах. Відсутнє й адекватне регулювання супутникового, кабельного та мобільного мовлення, поза увагою законодавця залишилися конвергенційні процеси у сфері мовлення. Досі не визначено статус організацій мовлення у мережі Інтернет.

З огляду на це сьогодні існує нагальна потреба кардинального перегляду понятійно-категоріального апарату та розширення обсягу прав, наданого мовникам, для приведення їх у відповідність із сучасними вимогами.

Окрім того, зазначимо, що законодавство у сфері мовлення розбито на чималу кількість нормативних актів. У результаті сформовано непослідовну та неповну законодавчу базу, яка складається з багатьох клаптиків, які почасти не узгоджуються між собою. Покращення ефективності правового регулювання відносин у досліджуваній сфері вбачаємо, зокрема, в об'єднанні усіх норм у єдиний закон. Тому пропонуємо викласти Закон про телебачення у новій редакції: Закон України «Про мовлення», виокремивши у ній в окремі розділи положення про різновиди (способи) мовлення, Нацраду, ліцензування. Відповідно, відпаде потреба в існуванні численних роздроблених законів та підзаконних актів: у новій редакції чітко та послідовно будуть структуровані, упорядковані й урегульовані відносини у сфері діяльності організацій мовлення. Цей підхід сприятиме методологічній систематизації сутності правового регулювання.

Законодавець чекає велика робота щодо усунення недоліків та створення дієвого й ефективного правового механізму охорони прав організацій мовлення.

- ¹ Давидова Н. О. «Регулювання», «охорона», «захист»: співвідношення понять на прикладі особистих немайнових відносин / Н. О. Давидова // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2007. – № 6 (68). – С. 30–31.
- ² Шишка Р. Б. Охорона прав суб'єктів інтелектуальної власності у цивільному праві України : автореф. дис. ... доктора юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Р. Б. Шишка. – Одеса, 2004. – С. 22 с.
- ³ Цивільний кодекс України : Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використання позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців) : в 12 т. / [за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої]. – Х. : ФОП Лисяк Л. С., 2009 – _____. – (Серія «Коментарі та аналітика»). – Т. 6: Право інтелектуальної власності. – 2011. – 592 с. – С. 213.
- ⁴ Іванченко Е. П. Деякі аспекти нормативно-правового регулювання авторського права в Україні / Е. П. Іванченко // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2012. – № 2 (лютий). – С. 117.
- ⁵ Пелих Н. А. Конституція України в умовах сьогодення / Н. А. Пелих // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2012. – № 1 (січень). – С. 52.
- ⁶ Микитсьон О. В. Проблеми юридичної природи права інтелектуальної власності / О. В. Микитсьон // Сучасні проблеми правової системи України : зб. наук. праць / [редкол.: Ю. С. Шемшученко, Ю. Л. Бошицький, С. В. Бобровник та ін.]. – К. : Вид-во Європейського ун-ту, 2008. – С. 335.
- ⁷ Луспенник Д. Д. Деякі проблемні питання при вирішенні спорів про захист прав інтелектуальної власності у цивільному судочинстві судами загальної юрисдикції / Д. Д. Луспенник // Адвокат. – 2004. – № 7. – С. 9.
- ⁸ Потоцький М. Ю. Правове регулювання інтелектуальної власності в Україні: загальнотеоретичне дослідження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / М. Ю. Потоцький. – Х., 2009. – С. 13.
- ⁹ Ієвіня О. До питання гармонізації законодавства України у сфері інтелектуальної власності із законодавством Європейського Союзу / Ольга Ієвіня // Юридичний радник. – 2008. – № 5 (25). – С. 7.
- ¹⁰ Плавич С. В. Формування та розвиток правового механізму взаємодії норм міжнародного та національного права / С. В. Плавич // Вісник ОНУ. – 2007. – Т. 12. – Вип. 12. – С.25.
- ¹¹ Капіца Ю. М. Наближення законодавства України у сфері охорони інтелектуальної власності до законодавства Європейського Союзу: досвід та проблеми / Ю. М. Капіца // Актуальні питання охорони прав інтелектуальної власності в Україні та Європейському Союзі в контексті Європейської інтеграції : матеріали Міжнар. конф. (м. Київ, 30 червня – 1 липня 2010 р.) / Проект ЄС «Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні». – К. : Фенікс, 2010. – С. 38.
- ¹² Кузнецова Т. В. Становлення і розвиток законодавства та діяльності у сфері захисту прав інтелектуальної власності / Т. В. Кузнецова // Інформаційна безпека людини, суспільства, держави. – 2012. – № 1 (8). – С. 39.

Резюме

Андрусів У. Б. Правове регулювання права інтелектуальної власності на програми (передачі) організацій мовлення в Україні: проблеми та перспективи.

У цій роботі автором критично проаналізовано правове регулювання права інтелектуальної власності на програми (передачі) організацій мовлення в Україні.

На основі проведеного дослідження окреслено основні завдання, які стоять перед законодавцем щодо усунення недоліків та створення дієвого й ефективного правового механізму охорони прав організацій мовлення. Зокрема, наголошено на необхідності удосконалення нормативних приписів з урахуванням появи та розвитку новітніх цифрових і телекомунікаційних технологій та приведення їх у відповідність з міжнародними і європейськими стандартами.

Ключові слова: право інтелектуальної власності, правове регулювання, право ЄС, організація мовлення, цифрові технології.

Резюме

Андрусів У. Б. Правовое регулирование права интеллектуальной собственности на программы (передачи) организаций вещания в Украине: проблемы и перспективы.

В этой работе автором критично проанализировано правовое регулирование права интеллектуальной собственности на программы (передачи) организаций вещания в Украине.

На основании проведенного исследования обозначены основные задачи по устранению недостатков и создания действенного и эффективного правового механизма охраны прав организаций вещания, стоящие перед законодателем. В частности, отмечена необходимость совершенствования нормативных предписаний с учетом появления и развития новых цифровых и телекоммуникационных технологий и приведения их в соответствие с международными и европейскими стандартами.

Ключевые слова: право интеллектуальной собственности, правовое регулирование, право ЕС, организация вещания, цифровые технологии.

Summary

Andrusiv U. Legal regulation of intellectual property rights to the broadcasting organizations program (transfer) in Ukraine: problems and possibilities.

The author has been critically analysed the legal regulation of intellectual property rights to the program (transfer) broadcasting organizations in Ukraine in this paper.

On the basis of the research it has been outlined the main task facing legislators, as to address weaknesses and create an effective and efficient legal mechanism for protection of broadcasting organizations in particular it has been emphasized on the need to improve regulatory requirements considering the emergence and development of new digital and communication technologies and bringing them into line with international and European standards.

Key words: intellectual property law, legal regulation, EU law, broadcasting organization, digital technologies.